

Пономаренко О. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НЕОДНОЗНАЧНІСТЬ І БЕЗСТОРОННІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ВИСЛОВЛЮВАНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ВАТИКАНУ)

Стаття присвячена лінгвістичному аналізу реалізації наскрізної мовної стратегії ухильності на англomовному матеріалі заяви глав католицьких церков, втіленої за допомогою низки тактик неточності, неоднозначності, «розмитих» смислів, двозначності тощо, а також інших різнорівневих засобів ухильності у релігійному дипломатичному дискурсі Ватикану як відповідь на події, що відбулися в Ізраїлі. Заява, опублікована Патріархами та очільниками церков в Єрусалимі, відображає офіційну позицію Ватикану щодо конфлікту, проте уникає конкретних зазначень сторін конфлікту, міри їхньої провини та відповідальності. Зокрема, докладно розглянуто використання мовної неоднозначності й ухильності, а також описані приклади використання цих явищ на морфологічному, лексичному, граматичному рівнях. Об'єктивно не досліджувався фонетичний рівень. Проілюстровано випадки застосування риторико-стилістичних засобів для створення ефекту неточності. Виділені типові тактики ухильності, згідно апробованої класифікації автора дослідження. Побіжний статистичний підрахунок констатує істотну частку неточностей у такому короткому тексті. Дослідження засвідчило, що автори заяви обирають слова та фрази, які максимально «розмивають» конкретику при висловленні позиції, допомагають мовцям уникнути прямих політичних оцінок. Вони не ідентифікують конкретні сторони конфлікту, що надає узагальнюючий характер цій заяві. Глобальні зміни сьогоденного суспільства та інтенсифікація геополітичних відносин додають актуальності дослідженням мовного та мовленнєвого аспекту дипломатичного дискурсу на загал. Здійснена наукова розвідка проектує можливості для подальших досліджень в окресленому напрямку та акцентує на важливості ретельного аналізу сучасного дипломатичного дискурсу в контексті глобальних комунікативних та політичних трансформацій світового суспільства.

Ключові слова: неточність, неоднозначність, ухильність, релігійних дипломатичний дискурс.

Постановка проблеми. Закінчення першої чверті ХХІ століття виявилось більш, ніж буремним часом для всієї світової спільноти. У відповідь на події «зовнішні» не забарилися відреагувати й природні мови, що найвиразніше виявилось у прагмалінгвістичному плані. Зокрема, помітно змінилася риторика й наративи політиків, дипломатії, фахівців інших галузей внутрішньодержавного управління та міжнародних відносин. Ця модифікація стратегій і тактик професійної комунікації не залишилися без уваги медійників, оскільки ЗМІ незмінно стоять на сторожі поширення інформації, забезпечення гласності й висвітлення чутливих тем. Їхній справі сприяє диверсифікація каналів передачі повідомлень, а це, у свою чергу, – миттєвому поширенню новин і залученню ширшої громадськості до обговорення нагальних питань.

Наразі світове суспільство активно обговорює ефект явища неоднозначності й стратегій ухиль-

ності в дипломатичному дискурсі Ватикану. Ці дискусії спровоковані офіційною реакцією високих дипломатичних представників Святого Престолу на недавні події в Ізраїлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Власне, дипломатичний дискурс, на загал, перебуває у полі уваги мовознавців багато років, що узгоджується з тисячолітнім існуванням дипломатичних відносин між країнами. Зокрема, важливі досягнення у дослідженні його мовної та мовленнєвої складової висвітлені у лінгвістичних працях С. Камел, Н.С.Кащишин, О.В. Пономаренко, Ю.В.Судус, О.В. Чайковської, А. Файзулаєв та інших колег [17; 4; 10; 7; 11; 20].

З іншого боку, окрім нас [7], широкий спектр аспектів і феноменів неоднозначності, неточності, двозначності вивчала Дж.Ченнелл [14].

При цьому, гучний розголос і масштабність резонансу лаконічної промови італійської релігійної дипломатії засвідчує необхідність здій-

снення прицільної наукової розвідки філологічного характеру наслідків застосування окремих лексико-граматичних елементів і комплексної стратегії різноманітних конкретних мовленнєвих тактик у дипломатичному дискурсі, що досі не було виконано з лінгвістичної точки зору.

Мета статті – проаналізувати письмовий дипломатичний документ (заяву високосвященників Ватикану) як реакцію на криваві події в Ізраїлі (збройний напад Сектора Газа) у контексті реакції на нього провідних світових дипломатів і політиків; спрогнозувати передбачуваний ефект застосування засобів вираження явища ухильності й запропонувати шляхи мінімізації негативних (якщо вони є небажаними та/чи ненавмисними) наслідків, котрі можуть потенційно погіршити чи зруйнувати відносини на міждержавному рівні, порушити світову рівновагу чи звести нанівець роками налагоджувані мирні стосунки.

Виклад основного матеріалу з аналізом останніх досліджень і публікацій, а також обґрунтуванням здобутих наукових результатів.

Заява (*Dichiarazione dell'HoC sulla pace e la giustizia in mezzo alle violenze in atto* [16]), розповсюджена Патріархами та очільниками церков у Єрусалимі в неділю, 08 жовтня 2023 року, містить низку різнорівневих засобів вираження ухильності, які з легкістю були визначені навіть не філологами. Водночас, у цьому документі пильніше око лінгвіста помічає також декілька однойменних тактик і наскрізну стратегію розмитого та неоднозначного висловлювання, що, у сукупності є доволі високою концентрацією засобів ухильності, з огляду на довжину тексту, що аналізується.

Нижче наведено результати власних спостережень автора статті з відповідними коментарями та висновками.

На загал, у тексті заяви було виявлено багато прикладів неоднозначності (двозначності, «розмитого»/неточного значення, неконкретики тощо), які вбачається можливим класифікувати таким чином:

1. Фонетичних і просодичних неоднозначностей (вигуки, різні «дивні/додаткові» звуки,

PATRIARCHS AND HEADS OF THE CHURCHES IN JERUSALEM

THE PATRIARCHS AND HEADS OF CHURCHES IN JERUSALEM UNITE IN A CALL FOR PEACE AND JUSTICE AMIDST UNFOLDING VIOLENCE

JERUSALEM, October 7, 2023

The Holy Land, a place sacred to countless millions around the world, is currently mired in violence and suffering due to the prolonged political conflict and the lamentable absence of justice and respect for human rights. We, the Patriarchs and Heads of Churches in Jerusalem, have time and again appealed for the importance of respecting the historic and legal Status Quo of the holy shrines. In these trying times, we come together to raise our voices in unity, echoing the divine message of peace and love for all humanity.

As custodians of the Christian faith, deeply rooted in the Holy Land, we stand in solidarity with the people of this region, who are enduring the devastating consequences of continued strife. Our faith, which is founded on the teachings of Jesus Christ, compels us to advocate for the cessation of all violent and military activities that bring harm to both Palestinian and Israeli civilians.

We unequivocally condemn any acts that target civilians, regardless of their nationality, ethnicity, or faith. Such actions go against the fundamental principles of humanity and the teachings of Christ, who implored us to "love your neighbor as yourself" (Mark 12:31).

It is our fervent hope and prayer that all parties involved will heed this call for an immediate cessation of violence. We implore political leaders and authorities to engage in sincere dialogue, seeking lasting solutions that promote justice, peace, and reconciliation for the people of this land, who have endured the burdens of conflict for far too long.

In our capacity as spiritual leaders, we extend our hands to all those who suffer, and we pray that the Almighty may grant comfort to the afflicted, strength to the weary, and wisdom to those in positions of authority. We call upon the international community to redouble its efforts to mediate a just and lasting peace in the Holy Land, based on equal rights for all and on international legitimacy.

Let us remember the words of the Apostle Paul: "For God is not a God of disorder but of peace" (1 Corinthians 14:33). In the spirit of this divine message, we implore all to work tirelessly towards an end to violence and the establishment of a just and lasting peace that will allow the Holy Land to be a beacon of hope, faith, and love for all.

May the grace of our Lord Jesus Christ, the love of God, and the communion of the Holy Spirit be with us all during these challenging times.

—The Patriarchs and Heads of the Churches in Jerusalem

тон і якості голосу тощо) об'єктивно встановити неможливо, оскільки досліджувався саме друкований текст.

2. Морфологічних неоднозначностей (під цим поняттям розуміємо вживання авторами лексичних одиниць, які мають//потенційно можуть мати більше однієї морфологічної форми, що впливає на граматичну роль виявлених слів у аналізованому тексті) також не виявлено. Однак, справедливості заради, варто зазначити, що автори заяви не гребують надмірним вживанням закінчення *-s/-es* на позначення:

– множини іменників, чим уникають прямого, чіткого та поіменного називання обговорюваних осіб (*spiritual leaders, political leaders and authorities*);

i

– неточних часових рамок (*trying times, challenging times*).

3. Лексичні неоднозначності, натомість, були виявлені та асоційовані, переважно, з частотним вживанням:

– іменників, які позначають абстрактні поняття, категорії, явища тощо (*peace, justice, violence, suffering, conflict, respect for human rights, solidarity, strife, harm, capacity, comfort, strength, wisdom, efforts, disorder, cessation*);

Принагідно зацентруємо увагу на випадках модифікації (у бік підсилення, інтенсифікації) таких іменників не менш неточними за своїм значенням прикметниками (*unfolding violence, fervent hope*);

– іменників, які абстрактно реферують до національностей, народів, громадян певної території (*international community, people of this region*);

– субстантивованих іменників на позначення категорій громадян, але без чітких критеріїв визначення належності (*the afflicted*);

– десемантизованих неабстрактних іменників (*love your neighbor*);

– атрибутів – прикметників або дієприкметників – з неконкретним значенням; неточних кваліфікаторів (*prolonged political conflict, lamentable absence, challenging times*);

– абстрактні кількості – навіть без уточнення, кого/чого саме (*millions*);

– біблійних понять, які реферують до нечітко встановлених у геополітичному адміністративному плані територій (*the Holy Land, holy shrines*);

– неточних квантифікаторів (*countless millions*);

– неточних адвербіальних маркерів або адвербіальних інтенсифікаторів (*around the world, deeply rooted, work tirelessly*);

– неточних темпоральних маркерів, включно – посиленими сумарним значенням кількох неточних інтенсифікаторів поспіль (*continued strife, lasting solutions, lasting peace, for far too long*);

– особових займенників у формі множини, що породжує сумнів на етапі ідентифікації та сприйняття справжнього актанта, автора, відповідальної особи (*We, the Patriarchs and Heads of Churches in Jerusalem*);

– вказівних займенників у поєднанні маркерами часу (*these trying times*);

– вказівних займенників для знеособленого позначення керівників (*those in position of authority*);

– двозначних безособових форм дієслова (*appealed for ... respecting the legal Status Quo, trying times*);

– десемантизованих дієслів, що унеможливує розуміння, про яку конкретно дію йдеться (*promote justice, advocate peace, condemn, mediate*);

– дієслів, які не дозволяють зрозуміти кількість або масштабність витрачених зусиль на виконання позначуваної ними дії (*redouble its efforts*).

На маючи на меті вдаватися у деталізований статистичний аналіз неточностей у заяві релігійних дипломатів, лише наведемо дві конкретні цифри: наразі прикладами проілюстровано 50 випадків неоднозначності на 414 слів досліджуваної заяви (=12%), але це ще неповний перелік.

4. Синтаксичні неоднозначності (мається на увазі таке розташування слів, їхнє граматичне структурування, послідовність частин речень, вставних слів або зворотів і т.п., що потенційно може призвести до різнотлумачень або небажаних інтерпретацій речень у цілому):

До прикладу, у реченні «*It is our fervent hope and prayer that all parties involved will heed this call for an immediate cessation of violence.*» синтаксична неоднозначність виникає через розташування поширеного непрямого додатка «*for an immediate cessation of violence*». Відтак, виникають два шляхи тлумачення: 1) «*It is our fervent hope and prayer that all parties involved will heed this call*», де «*for an immediate cessation of violence*» є прямим додатком до «*heed*» і 2) «*It is our fervent hope and prayer that all parties involved will heed this call for an immediate cessation of violence*», де «*for an immediate cessation of violence*» вказує на ціль дії, вираженої дієсловом «*heed*».

5. Риторико-стилістичні неоднозначності (випадки досягнення ефекту ухильності за рахунок вживання певних засобів експресивного мовлення):

– метафора «*a place sacred to countless millions around the world*» – «місце священне для безлічі мільйонів людей» використана для підкреслення значенності місця;

– анафора «*We, the Patriarchs and Heads of Churches in Jerusalem*» – «Ми, Патріархи і Глави Церков у Єрусалимі» створює неоднозначність розуміння кількості, а також унеможлиблює ідентифікацію релігійних дипломатів;

– епітети «*the Holy Land*» – «священне місце», «*trying/challenging times*» – «часи випробувань» слугують неконкретними описовими словами, часто неточними інтенсифікаторами висловлювання.

– апеляція до авторитету «*in the spirit of this divine message*» – «в душі цього божественного послання» є використанням релігійного авторитету для буцімто підсилення аргументів.

6. Семантичні неоднозначності (проявляються в значенні слів або речень у цілому). Йдеться про прагмалінгвістичний рівень, на якому виявляються одна чи декілька наскрізних стратегій (наразі прицільний аналіз сконцентровано на стратегії ухиляння), а також конкретні мовленеві тактики втілення цієї стратегії. Ідентифікація стратегій і тактик здійснена згідно термінології, наведеної і поясненої у наших попередніх наукових працях [7]. Нижче – основні тактики:

- неточне називання;
- неточна квантифікація;
- неточна кваліфікація;
- ухиляння від відповідальності;
- ухиляння від прямої відповіді (чіткої декларації власної позиції).

Відтак, з тексту промови не зовсім зрозуміло, на боці кого її автори, оскільки вони закликають до припинення насильства та досягнення миру в регіоні загалом, не називаючи конкретні сторони конфлікту. Автори акцентують на важливості припинення насильства та досягнення миру

як загальноприйняті цілі, не уточнюючи політичні аспекти конфлікту.

З тексту промови не видно конкретного вказування на те, хто є порушником миру чи агресором, і чи є такі фігури взагалі. Брак особових займенників гранично знеособлює її. Текст не зазначає конкретних сторін конфлікту, а також не засуджує жодну з них. При цьому вжиті загальні терміни, але не конкретизована їхня роль у конфлікті. Заява зосереджена переважно, на необхідності припинення насильства та досягненні миру.

Промова не надає конкретних рекомендацій чи доручень політикам і лідерам для досягнення миру і справедливості в регіоні; у текст уникнуто надання конкретних політичних оцінок та ідентифікації сторін-учасниць, що робить його загальним, позбавленим діалектичності і відкритим для різнотлумачень.

Висновки із дослідження і перспективи в цьому напрямку. Ухильність і неоднозначність, амбівалентність і розмитість не раз досліджувалися науковцями, і лінгвістами зокрема. Єдиної догматичної кваліфікації цьому явищу не існує. Натомість його варто сприймати крізь призму основної цілі чи мети комунікації, а також у контексті низки релевантних кожній комунікативній ситуації позамовних факторів. При цьому, в умовах позиціонування ставлення офіційних посадовців до питання нападу «зі зброєю в руках» на невійськові об'єкти країни, світова спільнота сприйняла як, радше, недоречне застосування максимально широкої палітри засобів вираження неоднозначності, ухильності, неточності, ніж як мовне й мовленнєве втілення безсторонності, безпристрасності, обачності у намаганні не образити реципієнтів.

Перспектива для лінгвістичних досліджень вбачається у здійсненні комплексного аналізу сучасного дипломатичного дискурсу в контексті глобальних геополітичних змін і нових комунікативних моделей.

Список літератури:

1. Гузан А. П. Мовностилістичні особливості дискурсу у сфері дипломатії (на матеріалі промов президента Асамблеї ООН Волкана Бозкіра) [Текст]. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 76–80.
2. Дипломатія публічна // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін.]. Київ : Знання України, Т. 1, 2004. С. 334.
3. Кащишин Н.Є. Особливості дискурсу та терміносистеми англійських дипломатичних документів. Львів, 2009. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Fil/2009_81_2/Statti/77.pdf. (Дата звернення: 27.06.2023).
4. Кащишин Н.Є. До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу // Science and Education a New Dimension. Philology. – 2016. – IV (21). – С. 72–75. Кащишин Н.Є. Дипломатичний скандал. Термінологічна репрезентація у вторинних текстах / Н.Є. Кащишин // Нова філологія. – 2014. – № 60. – С. 76–81.
5. Левонюк Т. Он-лайн дипломатія в умовах кризи // Ми у медіа. 29.05.2020. URL: [http://neweuropa.org.ua/media-post/on-lajn-dyplomatiya-v-umovah-kryzy/#:~:text=Крім%20того%2C%20надзвичайно%20актуальною%20наразі,та%20боротися%20із%20наслідками%20кризи](http://neweuropa.org.ua/media-post/on-lajn-dyplomatiya-v-umovah-kryzy/#:~:text=Крім%20того%2C%20надзвичайно%20актуальною%20наразі,та%20боротися%20із%20наслідками%20кризи.). (Дата звернення: 27.06.2023).

6. Пономаренко О.В. Архітектоніка сучасного дипломатичного дискурсу // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. Вип. 1(52). Київ, 2020. С. 42–46.

7. Пономаренко О.В. Лінгвопрагматичні засоби вираження хильності в сучасному італійському політичному дискурсі [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 – К., 2004 – 20 с.

8. Пономаренко О.В., Задоріжна Н.І. Дипломатичний дискурс з людським обличчям: новітні тенденції розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72). № 5. Ч. 1. Київ, 2022. С. 243–248.

9. Романишин, Н. і Гузан, А. «Мовностилістичні особливості дискурсу у сфері дипломатії (на матеріалі промов політика Петра Порошенка та Президента України Володимира Зеленського)» [Текст] // *Молодий вчений*, 11 (99). 2021. С. 232–234.

10. Судус Ю. В. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі. [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05. Івано-Франківськ – Запоріжжя, 2017. 245 с.

11. Чайковська О. В. Функціонально-семантичні категорії дипломатичного дискурсу. *Нова філологія* : зб. наук. пр. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. Вип. 26. С. 321–324.

12. Carboni S. L'ira dell'ambasciata israeliana del Vaticano contro i Patriarchi di Gerusalemme: «Comunicato affetto da immorale ambiguità». – 09.10.2023. URL: <https://www.open.online/2023/10/09/ambasciata-israeliana-santa-sede-patriarchi-gerusalemme-comunicato/> (Accessed: 26.10.2023).

13. Carvalho E. Diplomatic discourse. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/251227645_Diplomatic_Discourse. (Accessed: 26.10.2023).

14. Channell J. *Vague language*. Oxford University Press, 1994. 226 p.

15. Declaración de la Cámara de Representantes sobre la paz y la justicia en medio de la violencia. – 08.10.2023. URL: <https://www.lpj.org/es/posts/declaraci%C3%B3n-de-la-c%C3%A1mara-de-representantes-sobre-la-paz-y-la-justicia-en-medio-de-la-violencia.html>. (Accessed: 27.10.2023).

16. Dichiarazione dell'HoC sulla pace e la giustizia in mezzo alle violenze in atto. – 08.10.2023. URL: <https://www.lpj.org/it/posts/dichiarazione-dell-hoc-sulla-pace-e-la-justizia-in-mezzo-alle-violenze-in-atto.html>.

17. Faizullaev A. Diplomatic Interactions and Negotiations. *Negotiation Journal*. 2014. Vol. 30. № 3. P. 275–299.

18. Fausto. C. Israele, accusa contro il Vaticano: «Perché è ambiguo su Hamas». *Liberio*. 10.10.2023. URL: <https://www.liberioquotidiano.it/news/esteri/37152638/israele-accusa-vaticano-ambiguo-hamas.html>. (Accessed: 25.10.2023).

19. Isreale: l'Ambasciata presso la Santa Sede contro Pio XII afferma il falso ed attacca i leaders delle chise di Gerusalemme. – URL: <https://silerenonpossum.com/ambasciata-israele-santa-sede-attacca-pioxii/>. (Accessed: 25.10.2023).

20. Kamel S. A. J. *Language and Diplomacy* / Kamel S. Abu Jaber // *Language and Diplomacy*. – Malta : DiploProjects, 2001. – P. 49–54.

21. Kosovych O.V., Kotovska T.I., Kulyk S.A. DIPLOMATIC Communication. Discourse analysis. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72). № 1. Ч. 1. Київ, 2022. С. 156–160.

22. Patriarcato latino di Gerusalemme. Dichiarazione dell'HoC sulla pace e la giustizia in mezzo alle violenze in atto. 08.10.2023. URL: <https://www.lpj.org/it/posts/dichiarazione-dell-hoc-sulla-pace-e-la-justizia-in-mezzo-alle-violenze-in-atto.html>. (Accessed: 26.10.2023).

Ponomarenko O. V. AMBIGUITY AND IMPARTIALITY OF DIPLOMATIC DISCOURSE (BASED ON THE STATEMENTS OF THE VATICAN)

The article contains linguistic analysis of implementation of the strategy of evasion in the official statement produced by the Heads of the Catholic churches (in its English version). The above mention strategy is embodied with the help of a number of tactics of inaccuracy, ambiguity, “blurred” meanings, vagueness, etc., as well as other multilevel means of evasion in the religious diplomatic discourse of the Vatican in response to events that took place in Israel. The statement, published by the Patriarchs and Heads of Churches in Jerusalem, reflects the Vatican’s official position on the conflict, but avoids specific indications of the parties to the conflict, the extent of their guilt and responsibility. In particular, the use of linguistic ambiguity, vagueness and evasion is considered in detail, as well as examples of the use of these phenomena at the morphological, lexical, and grammatical levels are described. The phonetic level was not investigated as such description could lack objectivity. Numerous cases of using rhetorical and stylistic means to create the effect of inaccuracy are illustrated. Typical evasion tactics are highlighted, according to the tested classification of the author of the study. A cursory statistical calculation reveals a significant quantity of inaccuracies in such a short text. The study proved that the authors of the statement choose words and phrases that “blur” the specifics to

a great extent, when expressing their position. This is, actually, the too, they tend to use in order to avoid direct political assessments. The authors of the statement in question do not identify specific parties of the conflict, which makes their statement a generalizing one. Global changes in today's society and the intensification of geopolitical relations add relevance to the research of the language and speech aspect of diplomatic discourse as an object of linguistic research. The carried out scientific research shows opportunities for further research in the outlined direction and emphasizes the importance of a thorough analysis of modern diplomatic discourse in the context of global communicative and political transformations of the civil society. Global changes in today's world and the intensification of geopolitical relations underline the need of a detailed research of different language and speech aspect of diplomatic discourse in general.

Key words: *ambiguity, evasion, vagueness, inaccuracy, religious diplomatic discourse.*